

C.G. Jung

OPERE COMPLETE

2

CERCETĂRI EXPERIMENTALE

Traducere din germană și note de

Radu Gabriel Pârnu

3

TREI

CUPRINS

Prefața îngrijitorilor ediției germane	7
--	---

I. STUDII DE DIAGNOSTIC AL ASOCIAȚIILOR

I.	CERCETĂRI EXPERIMENTALE REFERITOARE LA ASOCIAȚIILE OAMENILOR SĂNĂTOȘI. În colaborare cu Franz Riklin.	13
II.	ANALIZA ASOCIAȚIILOR UNUI EPILEPTIC.	259
III.	DESPRE COMPORTAMENTUL TIMPILOR DE REACȚIE ÎN EXPERIMENTUL ASOCIAȚIILOR	288
IV.	OBSERVAȚII EXPERIMENTALE ASUPRA FACULTĂȚII MEMORIEI.	351
V.	PSIHANALIZA ȘI EXPERIMENTUL ASOCIAȚIILOR	372
VI.	DIAGNOSTICUL PSIHOLOGIC AL „STĂRII DE FAPT“	407
VII.	ASOCIAȚIA, VISUL ȘI SIMPTOMUL ISTERIC	452
VIII.	SEMNIFICAȚIA PSIHOLOGICĂ A EXPERIMENTULUI ASOCIAȚIILOR.	515
IX.	DESPRE PERTURBĂRILE DE REPRODUCERE ÎN EXPERIMENTUL ASOCIAȚIILOR	535
X.	METODA ASOCIAȚIILOR.	551
XI.	CONSTELAȚIA FAMILIALĂ.	581

II. CERCETĂRI PSIHOLOGICE

XII.	DESPRE EFECTELE PSIHOLOGICE SECUNDARE ÎN EXPERIMENTUL ASOCIAȚIILOR	599
XIII.	CERCETĂRI PSIHOLOGICE CU GALVANOMETRUL ȘI PNEUMOGRAFUL LA OAMENII NORMALI ȘI LA BOLNAVII PSIHICI. De Frederick Peterson și C.G. Jung.	609

XIV. ALTE CERCETĂRI DESPRE FENOMENUL GALVANIC, DESPRE PNEUMOGRAFE ȘI RESPIRAȚIE LA OAMENII NORMALI ȘI LA BOLNAVII PSIHIIC. De Charles Ricksher și C.G. Jung	683
--	-----

III. APENDICE

XV. DATE STATISTICE DESPRE RECRUTARE.....	717
XVI. NOI ASPECTE DE PSIHOLOGIE JUDICIARĂ. O contribuție la metoda diagnosticului psihologic al „stării de fapt“	720
XVII. METODELE DE CERCETARE PSIHOLOGICĂ UTILIZATE LA CLINICA DE PSIHIATRIE DIN ZÜRICH	732
XVIII. O SCURTĂ PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA TEORIEI COMPLEXELOR.....	733
XIX. DESPRE DIAGNOSTICUL PSIHOLOGIC AL „STĂRII DE FAPT“. Experimentul dovedirii „stării de fapt“ din procesul Năf de la Curtea cu juri.....	740

ANEXĂ

Bibliografie.....	755
Indice de nume	767
Indice de termeni	771

I. CERCETĂRI EXPERIMENTALE REFERITOARE LA ASOCIAȚIILE OAMENILOR SĂNĂTOȘI

În colaborare cu Franz Riklin

De mai multă vreme, în această clinică i se acordă o atenție ¹ sporită procesului asociativ. Pentru a crea un material valorificabil din punct de vedere științific în această privință, stimatul meu șef, domnul profesor BLEULER, a alcătuit un formular cu 156 de cuvinte-stimul, cu ajutorul căruia a făcut experimente în toate tipurile de psihoză. Dar din aceste experimente a rezultat rapid o dificultate foarte semnificativă. Nu exista o modalitate de separare statistică sigură între asociațiile oamenilor bolnavi și tipul normal. Nu exista nicăieri un material care să ne ofere informații despre oscilațiile în limitele normalului și să formuleze în legi precise contingența aparent nestăpânită a asociațiilor. Spre a remedia întru câtva această deficiență și a netezi astfel drumul investigației experimentale asupra asociațiilor patologice, am plănuir să adun mai mult material despre asociațiile oamenilor sănătoși, dar și să studiez principalele lor condiții. Am dus la bun sfârșit acest plan împreună cu stimatul meu coleg, dr. RIKLIN.

Organizarea generală a experimentelor noastre a fost următoarea: ² mai întâi am adunat asociații de la un număr mai mare de oameni sănătoși, cu intenția de a verifica în primul rând reacțiile lor, dacă există cu adevărat o anumită legitate, apoi dacă apar legități individuale,

adică dacă putem identifica anumite tipuri de reacție. Acestui experiment i-am asociat un al doilea, de natură psihologică generală:

- 3 Procesul asociativ este un proces psihic extraordinar de instabil și variabil; el se află sub influența nenumăratelor evenimente psihice, care se sustrag controlului obiectiv. Printre realitățile psihice care au o influență capitală asupra procesului asociativ, la loc de frunte se situează *atenția*. Ea este un fapt ce dirijează și modifică întâi de toate procesul asociativ, fiind însă totodată factorul psihic care poate fi experimentat cu maximă ușurință; ea este și acel aparat afectiv fragil care reacționează primul în stări fizice și psihice anormale, modificând astfel performanța asociativă.
- 4 Atenția este acel mecanism infinit de complicat care leagă procesul asociativ, prin nenumărate fire, de toate celelalte fenomene de proveniență psihică și fizică, reprezentate în conștiință. Dacă ajungem să cunoaștem efectele atenției asupra procesului asociativ, vom cunoaște, cel puțin în ansamblu, efectele similare ale oricărui eveniment psihic capabil să afecteze atenția.
- 5 Aceste considerații ne-au determinat să investigăm experimental influențele atenției asupra procesului asociativ, cu speranța de a lămurii cu o oarecare exactitate mai ales următoarele probleme:
 1. Care sunt legile de variație ale asociațiilor aflate în limitele normalului?
 2. Care sunt efectele directe ale atenției asupra procesului asociativ? În mod special: se diminuează importanța asociației pe măsură ce ne îndepărtăm de perspectiva conștiinței?
- 6 Experimentele noastre au dezvăluit o serie de realități care nu numai că ne încurajează să continuăm drumul început până în zona patologicului, dar ne și califică să procedăm așa.

C.G. JUNG

[Publicat pentru prima oară în: *Journal für Psychologie und Neurologie* III (Leipzig, 1904), pp. 55-83, 145-164, 193-214, 238-308, și IV (1905), pp. 24-76 și 109-123. Apoi în: *Diagnostische Assoziationsstudien. Beiträge zur experimentellen Psychopathologie*, I, coord. de C.G. JUNG (Leipzig, 1906; ediții noi în 1911 și 1915), pp. 7-145. — FRANZ RIKLIN (1878-1938) era în această perioadă medic-asistent la Burghölzli din Zürich. El semnează în calitate de coautor.]

PARTEA ÎNTÂI

I. ORGANIZAREA GENERALĂ A EXPERIMENTELOR

Experimentele au fost făcute alternativ de cei doi autori, și anume 7 astfel încât, pe rând, câte unul a înregistrat singur întreaga serie de experimente la care a fost supus subiectul respectiv. În total, au participat la experimente 38 de persoane: 9 bărbați instruiți, 14 femei instruite, 7 bărbați neinstruiți și 8 femei neinstruite, cu vârste cuprinse între 20 și 50 de ani. Pentru experimente s-a recurs la indivizi cât mai normali, deși au fost întâmpinate dificultăți neașteptate mai ales în cazul celor instruiți, deoarece tocmai la acest nivel conceptul de medie a normalității trebuie să fie suficient de flexibil. Totuși, sperăm să nu ne fi îndepărtat prea mult de normalitate când am selectat subiecții. Redăm în detaliu valorile fiecărui subiect, la care vom atașa de fiecare dată o scurtă caracterizare a personalității, ceea ce va facilita înțelegerea eventualelor anomalii. Bineînțeles, cei doi autori au aplicat experimentele reciproc și asupra lor înșiși.

Când am înregistrat asociațiile, ne-am limitat numai la pro- 8 ducerea acestora prin rostirea cuvântului-stimul. Am utilizat în total 400 de cuvinte-stimul diferite. Din punct de vedere gramatical, ele se compun din următoarele părți de vorbire:

Substantive	231
Adjective	69
Verbe	82
Adverbe și numerale	18

- 9 Nu am acordat atenție numărului de silabe; cuvintele-stimul conțin între una și trei silabe. La fel de puțin cuvintele-stimul au fost aranjate în anumite categorii, așa cum a făcut, de pildă, SOMMER. În schimb, am avut cât mai multă grijă să nu se succedă cuvinte-stimul asemănătoare ca formă sau ca sens, spre a evita ca după 2-3 reacții, subiectul să se aștepte la un anumit domeniu. Printr-o întâmplare nefericită a rezultat că în prima sută de cuvinte-stimul se găsesc vreo 30 la care se pot face cu ușurință asociații în funcție de coexistența spațială și temporală, iar în cea de-a doua sută nu există decât circa 20 de acest fel, ceea ce a produs o diferență notabilă între asociațiile bazate pe coexistență din prima, respectiv din cea de-a doua sută. Absența cuvintelor-stimul cu calitatea menționată a fost acoperită îndeosebi prin verbe. Principala greutate a fost de a înălătura complet cuvintele mai dificile și mai rare, pentru a preîntâmpina astfel apariția unor greșeli sau a unor reacții prelungite din pricina lipsei de cunoștințe a subiectului. De aceea, în măsura posibilităților, cuvintele-stimul au fost extrase din sfera vieții de zi cu zi.
- 10 Acest considerent ni s-a părut cu atât mai recomandabil cu cât în cazul majorității subiecților noștri a trebuit să operăm în condiții lingvistice destul de anormale. Așa cum se știe, în Elveția de limbă germană limbajul uzual este dialectul germano-elvețian, respectiv dialectele care nu numai că se abat considerabil de la germana literară, ci vădesc și între ele diferențe semnificative, mai cu seamă sub aspect sonor. În școli, copilul învață germana literară de parcă ar fi o limbă străină. Ulterior, oamenii instruiți capătă cunoștințe aproape complete și exersează limba germană. Neinstruitul însă, dacă n-a stat mai mult timp în Germania, reține în cel mai bun caz frazele nemțești pe care le-a învățat la școală, iar mai târziu învață puțin sau nu mai dobândește alte cunoștințe. Cu toate acestea, el este familiarizat cu germana literară în forma scrisă și tipărită și înțelege de asemenea limba vorbită, fără a fi însă în stare mereu să vorbească fluent și ireproșabil germană literară.
- 11 De aceea, am încercat de mai multe ori să rostim cuvintele-stimul în forma lor dialectală, prilej cu care am remarcat însă de îndată că subiecții neinstruiți înțelegeau mai prost și prelucrau mai anevoios

cuvântul dialectal decât termenul literar și că adesea își dădeau osteneala să reacționeze în germana literară. Acest fenomen cam paradoxal se explică prin faptul că germana utilizată în Elveția este o limbă pur acustico-motorie, folosită extrem de rar în citit și în scris. Orice tipăritură și text scris sunt în germana literară. De aceea, elvețianul nu este obișnuit să perceapă propriile cuvinte ca entități separate, ci le știe numai în conexiune acustico-motoare cu altele. Dacă trebuie să pronunțe un cuvânt separat, neînsoțit de articol, va alege de cele mai multe ori forma literară. Așa se face că în experimentele noastre am făcut cu totul abstracție de cuvintele-stimul dialectale. În marea majoritate a cazurilor s-a reacționat corect în germana literară; eventuale reacții în dialect au fost admise ca deplin valabile. Firește, reacțiile au fost consemnate așa cum au fost oferite. Subiecții care nu participaseră încă niciodată la asemenea experimente au fost lămurii mai întâi în legătură cu semnificația acestora, ocazie cu care li s-a demonstrat pe baza unor exemple practice cum ar trebui să reacționeze. Nu puțini dintre subiecții neinstruiți credeau că ar fi vorba despre un fel de joc de-a întrebările și răspunsurile, unde miza ar fi găsirea unei combinații lexicale adecvate cuvântului-stimul; de pildă, casă — animal de casă, sălbatic — pisică sălbatică. De fiecare dată, experimentele au fost începute abia când a existat certitudinea că subiectul a înțeles experimentul. Accentuăm faptul că nu ni s-a întâmplat niciodată să nu fim înțeleși, că în genere lipsa inteligenței a fost mai puțin deranjantă decât unele afecte, și mai ales decât „stupiditatea emoțională”⁵ destul de frecventă. De o oarecare însemnătate este împrejurarea că multe dintre persoanele neinstruite au venit într-o anumită „dispoziție școlărească”, adoptând o atitudine corectă și rigidă.

⁵ [Termenul „stupiditate”, provenit din psihiatria sec. al XIX-lea, desemnează aici „stările de aparentă suspendare a facultăților intelectuale care nu aparțin demenței sau oligofreniei”. Termenul vizează „obnubilarea epileptică, stupefarea catatonică, stupefarea melancolică sau confuzia mentală” — C. GORGOS (coord.), *Dicționar enciclopedic de psihiatrie*, vol. 4, Editura Medicală, București, p. 440. De precizat, în plus, că „stupiditatea” este „însoțită de o aplatizare afectivă” — cf. E. SHORTER, *A Historical Dictionary of Psychiatry*, Oxford University Press, 2005, p. 72. — n.red.]

- 12 Ne-am organizat experimentele în felul următor: *mai întâi* au fost înregistrate 200 de reacții, fără alte condiții. Timpii de reacție au fost măsurați cu un cronometru, pe care l-am pornit odată cu pronunțarea silabei accentuate a fiecărui cuvântul-stimul și l-am oprit odată cu rostirea fiecărei reacții.⁶ Firește, nu ne imaginăm că prin acest procedeu simplu am măsurat niște timp psihologici complicați. Pentru noi a fost important doar să căpătăm o reprezentare mai generală privitoare la timpul de reacție mediu aproximativ, ceea ce în multe cazuri nu este lipsit de însemnătate și este de folos, foarte adesea, mai ales pentru clasificarea asociațiilor.
- 13 După 200 de reacții s-a făcut imediat o clasificare împreună cu subiectul, în măsura în care a fost posibil. Așa s-a procedat întotdeauna în cazul persoanelor instruite; firește, acest lucru a fost imposibil în cazul celor neinstruite, printre care există foarte puțini cu vreo capacitate introspectivă. În cazul asociațiilor deosebit de surprinzătoare a trebuit să ne limităm la o clarificare a conexiunii. Rezultatul experimentului a fost împărțit între o primă și o a doua sută, notate separat. Atât cât s-a putut, în timpul experimentului a fost controlată din punct de vedere obiectiv și subiectiv starea psihică a subiectului. Dacă dintr-un motiv oarecare a survenit o oboseală fiziologică, a doua serie a experimentului a fost amânată pentru ziua următoare. La persoanele instruite, așa-zisa oboseală nu a apărut niciodată în cursul primului experiment, motiv pentru care în majoritatea cazurilor s-a putut continua numai decît cu a doua serie.
- 14 A doua serie a experimentului a constat din 100 de reacții, care au fost înregistrate în condițiile unei distrageri interne. Subiectul a fost invitat să-și concentreze atenția cât mai mult posibil asupra așa-numitului „fenomen A” (CORDES), dar totodată să reacționeze cât mai rapid, altfel spus, cu aceeași promptitudine ca în cursul primului experiment. Ca și CORDES⁷, prin fenomenul A înțelegem suma acelor fenomene psihice provocate direct de percepția unui

⁶ În legătură cu măsurarea timpilor vom oferi informații într-o comunicare ulterioară [„Despre comportamentul timpilor de reacție în experimentul asociațiilor”, al treilea studiu din acest volum]. Timpii n-au fost măsurați la toți subiecții.

⁷ *Experimentelle Untersuchungen über Associationen*, p. 30.

stimulul acustic. Pentru a controla dacă subiectul a observat fenomenul A, el a trebuit să-l descrie după fiecare reacție, notându-l alături. La sfârșitul experimentului s-a făcut o nouă clasificare. Desigur, la aceste experimente nu am putut recurge decât la persoane instruite și, din păcate, chiar ele au fost selectate; căci este totuși nevoie de un anumit antrenament psihologic, spre a putea examina atent propriile fenomene psihice.

A treia serie a experimentului a fost înregistrată de fiecare dată abia a doua zi. Ea a constatat din 100 de reacții și a avut loc în condițiile unei distrageri externe. În cazul acestor experimente, distragerea s-a produs astfel: subiectul a trebuit să traseze cu creionul linii de circa 1 cm, simultan cu bătăile metronomului. Cadența pentru primele 50 de reacții s-a cifrat la 60 de bătăi pe minut, iar pentru următoarele 50 de reacții la 100 de bătăi pe minut. Rezultatele clasificării primelor 50 de reacții și ale următoarelor 50 au fost consemnate separat și au fost raportate la 100, spre a putea fi comparate mai ușor. La câțiva subiecți, ritmul metronomului a fost accelerat la fiecare a douăzeci și cincea reacție, pentru a exclude o obișnuință prea rapidă. În aceste cazuri, ritmul a fost sporit de la 60 la 72 și de la 100 la 108 bătăi pe minut.

Din păcate, factorul obișnuință joacă oricum un rol însemnat în aceste experimente, așa cum ne putem aștepta *a priori*. Multe persoane se deprind foarte repede cu o activitate pur mecanică, la care doar ritmul se schimbă în cea de-a doua fază a experimentului. Alți stimuli perturbatori la fel de continui și de reglabili, cărora nu li se asociază un element de reprezentare lingvistică, nu sunt ușor de produs, mai ales atunci când ei nu trebuie să emită pretenții prea mari de la subiecții neinstruiți, în ceea ce privește inteligența și puterea lor de voință.

Când am căutat un stimul perturbator adecvat, am urmărit în primul rând să excludem tot ceea ce ar fi putut avea vreo influență stimulatorie asupra reprezentărilor lingvistice. Credem că prin organizarea experimentului nostru am eliminat astfel de influențe.

În urma acestor experimente am obținut, în medie, între 300 și 400 de asociații de la fiecare subiect. În plus, am încercat să completăm

IX. DESPRE PERTURBĂRILE DE REPRODUCERE ÎN EXPERIMENTUL ASOCIAȚIILOR*

În ultimul timp, metoda reproducerii asocierilor, pe care am 918
introdus-o în 1905 într-o scurtă comunicare din *Centralblatt für
Nervenheilkunde und Psychiatrie*¹, a fost supusă criticii în mai multe
rânduri (ALFRED GROSS², HEILBRONNER³ și ISSERLIN⁴). Din păcate,
din cauza supraaglomerării cu o altă lucrare, am ajuns să completez
abia acum, pe baza unor investigații statistice, vechea mea comu-
nicare, rămasă neterminată. În 1905 am constatat următoarele:

Dacă, după ce terminăm înregistrarea a circa 100 de asociații, îi 919
cerem unui subiect să ne mai declare o dată ce a răspuns anterior la
fiecare cuvânt-stimul în parte, memoria mai dă greș în unele locuri,
când primul cuvânt-reacție fie nu este reprodus deloc, fie este repro-
dus greșit, fie e deformat, fie este redat după multe tergiversări.
Analiza asociațiilor reproduse defectuos a scos la iveală faptul că
majoritatea acestora a fost constelată de „un complex“. Întrucât
cei mai mulți dintre cercetătorii actuali în această direcție par a fi

* [Publicat pentru prima dată în *Journal für Psychologie und Neurologie*, IX/4
(Leipzig, 1907), pp. 188–197. Apoi în *Diagnostische Assoziationsstudien*, II, 1906
(Leipzig, 1909), contribuția IX, pp. 67–76].

¹ „Observații experimentale asupra facultății memoriei“ [al patrulea studiu din
acest volum].

² *Kriminalpsychologische Tatbestandsforschung*.

³ *Die Grundlagen der psychologischen Tatbestandsdiagnostik*.

⁴ *Über Jungs „Psychologie der Dementia praecox“ und die Anwendung Freudscher
Forschungsmaximen in der Psychopathologie*.

înclinați să nu-i confere absolut nicio valoare euristică metodei psihanalitice a lui FREUD, mi se refuză, din păcate, s-o apuc pe drumul cel mai scurt și să confirm principiul de mai sus, comunicând rezultatul analizelor. Pentru a elimina atât de temutul element subiectiv al analizei, nu-mi rămâne altceva de făcut decât să aduc în discuție — ca material probator ireproșabil — simptomele obiective ale constelației complexului, „caracteristicile complexului” și raportarea lor la reproducerea defectuoasă. Caracteristicile complexului le-am descoperit în mod empiric, prin intermediul analizei, adică am constatat că în cazul asociațiilor ce prezentau particularitățile respective, intervenise, de regulă, un complex constelator, respectiv „perturbator” deosebit de puternic. Or, dacă acele caracteristici sunt cu adevărat semnificative, adică dacă metoda analitică a condus aici la un rezultat corect și verificabil, atunci acestea trebuie să se afle în relații strânse între ele, în general, adică să întâlnim — cu predilecție în cazul anumitor asociații, de pildă — reproduceri defectuoase și timpi prea lungi. Dacă nu se întâmplă așa, iar caracteristicile complexului se dispersează aleatoriu de-a lungul întregului experiment, atunci analiza a dus, bineînțeles, la o concluzie greșită.

920 În comunicarea mea precedentă am mai menționat următoarele:

1. Asociațiile reproduse defectuos au câteodată o medie aritmetică situată peste media aritmetică generală.
2. Asociațiile defectuoase se întâlnesc aparent cu aceeași frecvență în reacția critică și în cea post-critică.
3. Uneori există o tendință spre perturbări succesive sau izolate ale reproducerii.
4. Am căutat teoria fenomenului în însușirile generale ale complexului. Am relevat atunci mai ales o însușire — refularea (FREUD) —, fiindcă tocmai aceasta mi s-a părut că explică înainte de toate inhibiția unei reproduceri corecte a asociației lingvistice inițiale. Principala însușire a complexului este, în orice caz, relativa sa autonomie, care se poate manifesta în special în două direcții: accentuarea și stabilitatea superioară la nivelul conștiinței, de pe o parte, iar pe de altă parte, refularea, adică împotrivirea la reproducere la nivelul inconștientului. Prin urmare, asociațiilor aferente complexului le lipsește „disponibilitatea” caracteristică restului materialului psihic, mai indiferent. (*Nota bene*, acest lucru este

valabil numai pentru situația în care complexul special este inhibat și nu poate ajunge la reproducere. Firește, complexul însuși dispune de tot materialul său, chiar într-o manieră hipermnezică.) Această reducere a perturbării de reproducere la o particularitate psihologică mai generală pare a constitui o explicație. Bineînțeles, această ipoteză nu e valabilă în toate cazurile, deoarece atunci ar trebui să fim mai întâi siguri că toate perturbațiile exterioare („contingente”) sunt complet excluse; ipoteza mea este valabilă doar pentru majoritatea cazurilor, precum și numai pentru majoritatea caracteristicilor complexului. 5. Complexele care se fac cunoscute în experimentul asociațiilor au de cele mai multe ori un accent neplăcut, motiv pentru care condiția excepțională în care se află complexul în timpul experimentului poate fi definită drept „refulare”.

Este de datoria mea să demonstrez exact fundamentele acestei concepții, adică să dovedesc că perturbările de reproducere sunt caracteristici ale complexului și, ca urmare, coincid, de regulă, cu celelalte caracteristici ale complexului. Metodica acestei demonstrații nu este prea simplă, căci trebuie să avem în vedere că perturbarea de reproducere, aidoma tuturor celorlalte caracteristici ale complexului, nu însoțește în mod necesar complexul și că în afară de aceasta — tot precum celelalte caracteristici ale complexului — nu e deloc legată exclusiv de reacția critică, ci poate apărea în legătură și cu reacția imediat următoare. Cea mai frecventă particularitate a complexului o dă timpul de reacție.

PERTURBAREA DE REPRODUCERE ȘI TIMPUL DE REACȚIE

Cea mai la îndemână metodă ar fi să comparăm pur și simplu media aritmetică a asociațiilor reproduse defectuos cu media aritmetică a tuturor timpilor sau a tuturor celorlalți timpi. Dar această metodă ar fi oarecum sigură numai dacă perturbările de reproducere ar coincide cu timpii prea lungi. Însă lucrurile nu stau deloc așa; situația este mult mai complicată. Apar următoarele cazuri foarte diferite:

1. Reacție critică cu timp prea lung
 perturbare de reproducere
2. { Reacție critică cu timp prea lung
 Reacție postcritică cu perturbare de reproducere
3. { Reacție critică cu perturbare de reproducere
 Reacție postcritică cu timp prea lung
4. Reacție postcritică cu timp prea lung
 perturbare de reproducere
5. Perturbare de reproducere într-o reacție critică și postcritică (serii de perturbări cu două componente)
6. Perturbare de reproducere într-o reacție critică și în trei sau mai multe reacții succesive (serii de perturbări cu trei sau patru componente)

923 Metoda trebuie să țină cont de această situație complicată. În a patra contribuție din *Diagnostische Assoziationsstudien*⁵ am recurs la media probabilă pentru a determina noțiunea de timp de reacție „prea lung“, având în vedere circumstanța că, de regulă, media aritmetică este disproporționat de mare din cauza influenței exagerate a timpilor excesiv de lungi, care în mod firesc nu pot fi compensați de timpi excesiv de scurți, pentru că timpul de reacție variază nelimitat numai în sus. De aceea, media probabilă oferă, în general, o imagine mult îmbunătățită a vitezei medii de reacție. Ceea ce se află peste această medie nu poate fi privit, în genere, drept ceva absolut normal. Dar media probabilă poate fi folosită numai pentru seriile mari de numere; altminteri, ea devine prea imprecisă, fiindcă atunci, ea poate fi modificată în mod considerabil de contingente mărunte. Ca atare, pentru seriile numerice mici trebuie să recurgem la media aritmetică. Din acest motiv pornesc de la media probabilă a întregului experiment și socotesc mai întâi câți timpi de reacție ai asociațiilor reproduse defectuos se situează peste media probabilă, câți se încadrează în aceasta și câți sunt sub ea. Or, dacă supozițiile mele anterioare sunt corecte, ne-am putea aștepta să găsim majoritatea

⁵ „Despre comportamentul timpilor de reacție în experimentul asociațiilor“ [al treilea studiu din prezentul volum].

tulburărilor de reproducere peste media probabilă. Acele perturbări de reproducere care se încadrează în media probabilă sau sunt sub ea pot fi niște perseverații și, în consecință, se pot succeda imediat după un timp mai lung; în aceste cazuri trebuie să verificăm deci timpul de reacție imediat anterior. De fapt, s-ar cuveni să cercetăm și timpul de reacție imediat ulterior, deoarece prelungirea temporală se poate produce și după aceea. Dar asta ar duce destul de departe. Până acum nu am făcut această verificare, deoarece mi s-a părut că astfel de cazuri nu sunt prea dese. Deocamdată vrem să vedem până unde vom ajunge cu cele două metode menționate mai sus. Remarcă că în cazul lor este absolut exclusă orice subiectivitate. Ca atare, caracterul verificabil este asigurat.

Materialul pe care-l aleg ca bază de cercetare constă din 28 de cazuri care au fost înregistrate, în totalitate, cu mult mai înainte și în alte scopuri decât cel al verificării problemei în discuție. Aproape o treime dintre cazuri a fost înregistrată de mine; celelalte două treimi au fost înregistrate de diverși asistenți, o parte din ele deja cu mai mulți ani în urmă. Printre subiecți se găsesc doar trei sănătoși din punct de vedere psihic, ceilalți sunt bolnavi de nervi și bolnavi psihic dintre cei mai feluriți și cu cele mai diferite tipuri de reacție. Materialul este, așadar, de o diversitate care nu lasă deloc de dorit, dând astfel șanse minime unor rezultate uniforme. Reunesc rezultatele în tabelul de la pagina următoare (toți timpii sunt prezentați în cincimi de secundă).

		Asociații reproduse defectuos					
		peste în sub					
		media probabilă					
Caz	Diagnostic	Asociații				I	II ⁶
G.	hebefrenie	100	22	5	8	10,6	12,5
		m.p. = 8,5					
		m.a. = 9,0					
		35% r.d. ⁷					
A.	moral insanity ⁸	100	30	6	9	14,1	10,2
		m.p. = 12,0					
		m.a. = 15,2					
		45% c.r.					
R. ♀	hebefrenie	100	11	—	4	—	11,7
		m.p. = 13,5					
		m.a. = 20,6					
		15% r.d.dfa					
P.	paranoia	100	13	2	7	13,0	13,2
		m.p. = 11,0					
		m.a. = 12,9					
		22% r.d.					
H.	catatonie	100	33	1	19	25,0	31,0
		m.p. = 22,0					
		m.a. = 30,3					
		53% r.d.					

⁶ Cifrele din aceste două coloane reprezintă media aritmetică a timpilor de reacție pentru asociațiile imediat anterioare, care au fost reproduse defectuos. „I” pentru asociațiile reproduse defectuos, care se încadrează în media probabilă, iar „II” pentru asociațiile reproduse defectuos, care se situează sub media probabilă.

⁷ [„M.p.” înseamnă media probabilă, „m.a.”, media aritmetică, iar „r.d.” reproducere defectuoasă — *n.t.*]

⁸ [„Nebunia morală” corespunde cu ceea ce azi numim „tulburări de personalitate” — *n.red.*]

G. ♀	isterie și imbecilitate	50	6	-	2	-	16,0
		m.p. = 14,0					
		m.a. = 17,0					
		16% r.d.					
W. ♀	dementia praecox	100	29	-	24	-	10,2
		m.p. = 10,5					
		m.a. = 11,3					
		53% r.d.					
G.	retard mintal cu bază organică	100	34	2	31	16,5*	67,4
		m.p. = 47,0					
		m.a. = 57,0					
		67% c.r.					
Z. ♀	dementia praecox	100	32	6	13	14,0	16,7
		m.p. = 10,0					
		m.a. = 14,4					
		51% r.d.					
H. ♀	dementia praecox	100	22	5	14	9,0	10,3
		m.p. = 10,0					
		m.a. = 11,5					
		41% c.r.					
V.	imbecilitate	100	16	5	7	10,2	16,1
		m.p. = 11,0					
		m.a. = 11,1					
		28% r.d.					
E.	moral insanity	100	21	5	4	17,8	18,0
		m.p. = 15,0					
		m.a. = 18,1					
		30% r.d.					
K. ♀	dementia praecox	100	23	-	15	-	24,4
		m.p. = 17,0					
		m.a. = 21,8					
		38% r.d.					

* [În original e trecut 165,0, ceea ce pare să fie o greșeală de tipar — n. edit.]